

הדבוק

(בין שני עולמות)

אגדת דרמטית בשלש מערכות מאת ש. א. נ. ס. ק. הוצגה ע"י התיאטרון הא"י בהנהלת מר מ. ג. נ. ס. י. על במת התיאטרון "ציון" בירושלים.

התא"י עשה הפעם צעד נועז, רציני ומלא אחריות בהציגו על הבמה העברית את "הדבוק" של אנ-סקי. ואולם האמת נתנה להגיד, כי נסיונו הקשה הזה הצליח לו הפעם. "הדבוק" מושך אליו את כל הקהל הירושלמי לכל שדרותיו, כי כל חובבי התיאטרון העברי שהוננו בחוש והרגשה ותמיר מות השלמה ולפיוט של חיי היהודים לפנים, מוצאים בהצגה זו ספוק נפשי ותכן רוחני לעצמם.

נקל מאד לראות איך עלה ברעיונו של אנ-סקי לחבר את החזיון הזה ומה היתחייבותו בחבורו זה. אנסקי הקדיש את רב ימיו לאוסף כל הפולקלור היהודי ומסר את עצמו כהבה יתרה לקבץ ולכנס מעשיות וספורים עממיים, שירי העם אמונותיהו ומגהני החמון. ואת כל אלה שאב מן המקור ומהמעין נופא : עתיקות מחיי היהודים ושירי התרבות היהודית שהלכה ותולכת מאתנו. בעבודתו זו נתפל אנ-סקי באגדה הנפלאה ע"א הדבוק, וכרכ אכססות והתפעלות מהתמימות והשלמות הצפונות בתוך אגדת קסמים זו. בא הרעיון בנחצו לעבדה ולשכללה, וכך נוצר — "הדבוק" של אנ-סקי. ואמנם הצליח אנ-סקי מאד בחבורו זה : שום סופר זולתו לא ידע לתאר את האמונה התמימה בכ"כ יושר ואוביקטיביות שלמה כמו שתאר אותה אנ-סקי בדרמה זו. הוא הצליח יותר מכלם לתפש ולהשיג את הטון העממי האמתי וגם להשאיר נאמן להפולקלור, שום סופר אחר זולתו ואפילו פרוי — ברדיצבסקי, שטינברג ועוד. לא ידעו להגיע להשקפת עולם רחבה של הוסיודות המקובלת והיהודית מלפני שנים שלשה דורות קודמים. העבור והד שכלול של האגדה-הדרמטית הזו הוא שלם, מלא ומקיף, במקומות אחרים הוא גם דרמטי ופה ושם הגיע למדרגת שירת עילאה — אנסקי היה א"י ש

ה ע ס . ולא יפלא איפוא אם "הדבוק" מצא לו מסלות בלבבות החמון היהודי וזה שנים ושנים אין הצגה זו יורדת מעל במת החזיון החל מהקבוצה הייל-נא"ו הירועה, המוסקבית, האמריקאית וכומן האחרון הוצגה באנגלית לפני ה"יאהודים" באמריקה ע"י ה' דוד ורדי מא"י וה' לואיסון מאמריקה. אין כל ספק ברבר — החזיון של אנ-סקי בתרגומו של ביאליק וב הצגתו של התא"י, החוט המשולש הזה, מבטיח להצגה זו נצחון גמור ושלם !

וזהו ספורי-המעשה על "הדבוק" :

המערכה הראשונה : המסך אולם מתוך נגינה מסתורית נפלאה, המוטו ההספדי-המיסטי, הלייט-מוטיב הסוקר כחוט השני בכל החזיון. "על מה ולמה הנשמה יורדת ?" נגינה חזקה והשאית המבניסה את השומעים לתוך מיצב רוח "שטימונג" מתאים. בבית כנסת עתיק, כהודי ושיבה ובטלנים הוגים בתורה ומתענגים ונהנים מספורי-מעשיות של "הרבי". על יד הבמה "המשולח", שחכמים המחבר לתוך חזיונו זה בתור שליח העולמות העליונים, פרצוף סימבולי, המרגיש ויודע הכל, מופיע בכל רגע קשה המור ומכריז על כל אסון שעתידי לקרות או שכבר קרה, הבחור חנן משתקע בהרהורים על לאה, שבאה בשעה מאוחרת אל בית הכנסת, רוצה להתגבר על יצרו על האשה, מתאמץ לזקק את עונות טאמאתה, ואולם כשהכחות הקדושים, השמות הטובים, הסגופים והצרופים אינם מועילים — הוא מושיט את ידו לרוחות ולשרים... נשמות שניהם מתגעגעות זו לזו, אבל סגור כיבדיאני, אביה של לאה, מפר את תקיעת הכף שנתן לאביו של החתן בתור "שכיב מרע", הוא מחפש חתן עשיר לבתו ומוצא את הבחור מנשה בנו של אחד העשירים. וכשהגן שומע את הכשורה הרעה מפיו האב ר' סגור, הוא מתעלה ומת....

מ ע ר כ ה ב' : מעודת עניים ביום התונתה של לאה, בת ישראל זו, שמבילים אותה להופה עם מנשה הזר לה ולרוחה. בשעה שלבה מתגעגע לאהובה המת, היא רועדת ומתכוננת ללכת לשרת, הקברות כדי להזמין להחונתה את אמה המתה והבחור המת. היא מתעטפת בצעיפה השחור והולכת לבית העלמין. מהכים אנו לשובה, יודעים אנהנו כי בשובה תשפך את כל צערה וכל המתה תתפרץ. היא חוזרת מתוך בכי, אלמת ורצועה, כליים מעטות מתמלמות מלבה הכואב וה—גלי נשבר ! הכרתה מתערפלת, נשכחה מהדבקת במת. שירת בת ישראל האומללה נפסקה, הטרגדיה שלה כלתה. כשנשג אליה החתן, בו בחר אביה, היא הודפת אותו מאליה וצועקת : "לא אתה חתני."

"הדבוק נכנס בכלה" — מודיע ה"משולח".

כשהמסך מתרומם בפעם השלישית, הרינו נמוציים בתוך סביבה חדשה ומראה טרני חדש מופיע לנגד עינינו : הצדיק הישיש, משרידי דור הצדיקים ומהמהיקנים האחרונים של משפחתו, ר' עזריאל בן הדסה (מ. גנסין), בעל תפקיד קשה וכתול מעטים, עם העליות והמורדות שלו, ההתלהבות וההשתקעות שלו, פרצוף חדש, פגוב לימה חרישה. הצדיק כמירנפול מבקש להוציא את הרבוק מלאה, ובאן נדע

לו, שסגור נתן פעם תקיעת כף לאביו של הבן, שישיאו את צאצאיהן זה לזה, ותנה דין תורה בין סגור והי ובין המת. כל התובעים והנתבעים נקראים לדין תורה, והפסק הוא שסגור יהא אומר כל ימיו "קדיש" אחרי הבן ואביו, ועל הרבוק נגזר לעזוב תומ"י את גופתה של הבתולה לאה. הטא הישן של סגור בריאניצר מצא איפוא את ענשו. לאחר איומים ממושכים, הרבוק ממלא אחרי פסק הדין, ואולם לא על נקלה עלת הרבר בידי הצדיק מאריפול : מקדם שיחה ירדותית בין הצדיק והרבוק, אח"כ רגשי רחמנות, הבטחות ואחריהם רשות של עדת יהודים, ושוב איומים וקללות וחלמות, אתר זה החרם הקטן, וכשלא הועילו כל אלה, בא כחה של עדת — חמשה עשר יהודים, רשותם של הכתות העליונים, הכחות הבינונים, נרות שחורים, "קיטלים" לבנים, תרועות שופר, ואחר ה ח ר ס ה ג ד ו ל בא נצחונו של הצדיק והיתר החרם.

ואולם אהבתה של לאה לחנן נותנת לה כח לצאת מן העונה שעג לה הרבי ולקול נגינת הנשמה של המת "על מה ולמה הנשמה היוורת — היא כוודוות עם נשמתו — בורועות המת.

המשולח מופיע, עוטף את גוף המתה בצעיף שחור והמסך יורד אט אט עליה....

על ארות ה ע ר כ ת והצגה בפרק הבא. י. קר-5.